

Дослідження

Оцінка проявів дискримінації стосовно внутрішньо переміщених осіб на території Харківської області

Чугуївською правозахисною групою з лютого 2016 року реалізується проект «Громадський центр з оцінки проявів дискримінації відносно внутрішньо переміщених осіб на території Харківської області» – за фінансової підтримки Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ.

В рамках проекту було організовано наступну роботу:

1. Відразу з початку роботи Центру було започатковано телефон «гарячої лінії» за номером 097-179-38-22, куди можуть звертатися внутрішньо переміщені особи (чи їх рідні, знайомі), щоб повідомити про прояви дискримінації та отримати консультацію юриста. Завдяки роботі вказаного телефону «гарячої лінії» вже було надано 52 консультації.

2. Анкетування внутрішньо переміщених осіб. Було проведено задля того, щоб зрозуміти ситуацію із проявами дискримінації відносно них. Опитано 100 ВПО.

Внутрішньо переміщені особи вказали, що дискримінація є. І завдяки анкетуванню було виявлено основні сфери, де вона чітко прослідковується.

– 30% опитаних зазначили, що їм відмовляли при спробі оренди житла з тих підстав, що вони є внутрішньо переміщеними особами; – власник завищував вартість оренди житла через те, що до нього звернулася ВПО – у 22% випадків; – при спробі знайти роботу, відмовляли у працевлаштуванні у зв'язку з тим, що особа є переселенцем – у 19%; – 11% ВПО відмовляли у банківських установах у наданні фінансових послуг (оформленні кредитів, відкритті рахунків тощо). Можливо, це пов'язано з тим, що пенсіонерам-переселенцям наразі велено відкривати свої електронні пенсійні

посвідчення виключно в «Ощадбанку».

– у 38% респондентів виникали перешкоди як у внутрішньо переміщених осіб, з приводу отримання пенсій та інших соціальних виплат. На питання «Якщо Ви зверталися зі скаргами на порушення Ваших прав, якою була реакція відповідних служб?» відповіли: була надана необхідна допомога – 3%, допомога надана не була – 7%. Інші воліли не скаржитися.

3. Наступним кроком була підготовка та направлення запитів. Були надіслані, щоб зрозуміти, чи помічали державні службовці прояви дискримінації відносно внутрішньо переміщених осіб та як вони на них реагували. Однак на всі наші запити до державних установ відповіді були ідентичними по своїй суті: проявів дискримінації відносно внутрішньо переміщених осіб вони не фіксували, ніякого особливого ставлення до ВПО ні зі сторони місцевих жителів, ні зі сторони роботодавців, ні зі сторони державних органів немає. З однієї сторони, вказані відповіді радують, адже немовби немає дискримінації. Проте, на жаль, це лише ілюзія.

Було направлено запит до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, для того, щоб зрозуміти, чи зверталися переселенці з Харківської області зі скаргами щодо проявів дискримінації відносно них. У листі повідомляється, що загальна кількість звернень за період з 1 січня 2014 року по 13 травня 2016

року, що надійшла від внутрішньо переміщених осіб з території Харківської області, становить 63 звернення. І «в ході провадження Уповноваженого за зверненнями від вказаної категорії осіб з Харківської області, порушень антидискримінаційного законодавства України, а саме принципу рівності та фактів дискримінації не встановлено».

Одночасно Омбудсман визнав існування дискримінаційних норм у самих нормативно-правових актах! Так, «зміни, внесені до Порядку взяття на облік внутрішньо переміщених осіб постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2015 року №79 «Деякі питання оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції», вважаються такими, що обмежують внутрішньо переміщених осіб у реалізації їхніх прав, в тому числі, права на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні, права на соціальний захист. А також призводять до прямої дискримінації вказаної категорії осіб за ознакою місця проживання та порушують принцип рівності, передбачений статтею 24 Конституції України».

4. Було проведено 10 фокус-груп із різними категоріями внутрішньо переміщених осіб та інтерв'ю з представниками органів влади та органів місцевого самоврядування,

представниками правоохоронних органів та роботодавцями Харківської області. Що стосується відмінності ситуації, то менше проявів дискримінації відносно переселенців у сільській місцевості. Тут вимушені переселенці вказували, що місцеві жителі допомагали їм жити, і органи влади ставляться до ВПО більш лояльно.

5. Також наші спеціалісти провели аналіз публікацій у ЗМІ відносно внутрішньо переміщених осіб. Так, в оголошеннях про здачу житла, майже в кожному 3-му з них вказано «переселенцям не турбувати». Дуже прикро, що деякі друковані видання та Інтернет-сайти іноді використовують «мову ворожнечі» (з нерозуміння або навмисно), чим сприяють негативному ставленню місцевого населення до переселенців.

Найвиразніше дискримінація проявлялася при найманні житла, працевлаштуванні, у відносинах з місцевим населенням (частково у медичній сфері).

Це лише половина запланованої роботи. «Громадський центр з оцінки проявів дискримінації» відносно внутрішньо переміщених осіб на території Харківської області» ще до грудня 2016 року проводитиме моніторинг і слідкуватиме, як змінюється на Харківщині ситуація у даному питанні.

Чугуївська правозахисна група

Захисти своє право

В Харьковской области нарушают права переселенцев

Харьковские юристы и специалисты по защите прав человека провели мониторинг социальных выплат переселенцам. Результаты проверки показали, что в Харьковской области нарушаются права ВПЛ. По словам экспертов, виной тому постановление Кабмина №365 «О некоторых вопросах осуществления социальных выплат внутренне перемещенным лицам», принятое месяц назад.

«Проблема в том, что все перечисленные в постановлении соцвыплаты привязываются к наличию справки ВПЛ. Это противозаконно и нарушает конституционные нормы. Тем не менее, пенсии, выплаты материнским, одиначкам, выплаты по рождению ребенка и остальные социальные пособия теперь привязаны именно к статусу переселенца», – объясняет юрист Оксана Желанова.

Это нововведение приостановило соцвыплаты людям, которые живут в Харькове и области уже более двух лет.

По мнению юриста, также нарушаются права переселенцев на

свободу перемещения.

«Переезжая куда-нибудь, ВПЛ обязаны уведомлять об этом органы власти в течение 10 дней. После визита комиссии, переселенец должен явиться в учреждение и отметить, подтверждая, что он действительно проживает в данном месте. Я считаю, такие условия применяются только к лицам, свобода которых ограничена Уголовным кодексом», – подчеркивает Желанова.

Кроме того, до сих пор не налажен быстрый процесс восстановления пенсионных выплат. После подачи соответствующего заявления пенсионеру придется ждать

возобновления пенсии около двух месяцев.

«За последние 5 месяцев нами было выявлено около 60 заявлений от пенсионеров в Пенсионный фонд на возобновление выплат», – говорит Екатерина Бабич, менеджер по обработке информации харьковского офиса проекта «Адвокация и правовая помощь внутренне перемещенным лицам».

Специалисты утверждают, что зачастую подобные проверки проводятся некачественно.

«Бывает очень сложно выявить людей, которые по факту проживают по тому или иному адресу, так как они могут быть на работе или

просто выйти. При этом уведомления о проверке им не оставляют. Таким образом, многие переселенцы остаются без соцвыплат. Больше всего от этого страдает население пенсионного возраста. Они фактически лишаются средств к существованию», – говорит эксперт.

На сегодняшний день специалисты провели около 100 тысяч консультаций, из них вторичную помощь (составление документов, сопровождение людей в органы пенсионного фонда или органы

соцзащиты) получили больше 300 ВПЛ.

По словам Оксаны Желановой, юристы подготовили более 30 процессуальных документов, большая часть которых касается возобновления соцвыплат с положительным решением суда.

Медиапроект «НАКИПЕЛО»

Проблема

«КУДИ Б ТИ НЕ ПРИЙШОВ – ТИ НЕ ТАКИЙ!»

Що знає пересічний українець про вимушених переселенців з Криму чи Сходу України, які проживають тепер на території нашої області? Максимум – це трохи сухої статистики, пара-трийка життєвих історій та низка чуток і пліток, що породжують упередженість. І все це часто в обгортці твердої впевненості, що вони – не такі, інші».

ВНУТРІШНЯ МІГРАЦІЯ БУЛА ЗАВЖДИ, АЛЕ НЕ БУЛА ПРОБЛЕМОЮ

Не набагато більшою інформацією володіють і місцеві журналісти, бо тематика однієї з найгостріших сьогодні для українського суспільства проблем чомусь не належить до категорії «модних». До того ж прями контакти з представниками ВПО (внутрішньо переміщених осіб, як їх «охрестили» офіційною мовою) дуже обмежені. В усіх установах та організаціях, які в силу своїх службових обов'язків мають списки чи контактні дані цих людей, журналістам відповідають, що не мають права їх розголошувати. З огляду на певні обставини це, можливо, і правильно. Але, приміром, провести серед переселенців якесь незалежне опитування в такому випадку нереально. Нелегко і взагалі розшукати більшість з цих людей, щоб дізнатися, як їм живеться, що турбує, чим переживаються.

А тепер – невеличкий відступ з цікавим відкриттям. Тренінг з проблем внутрішньо-переміщених осіб, організований нещодавно Тернопільським прес-клубом, розпочався з представлення учасників, під час якого кожний мав повідомити, зокрема, і про те, звідки він родом і як потрапив до Тернополя. Так от, в результаті виявилось, що майже всі присутні представники місцевої громади мають... пряме відношення до переселенців чи й самі є ними. Хтось розповів, що є нащадком переселених в ході сумнозвісної операції «Вісла», хтось переїхав внаслідок заміжжя, когось направили сюди на роботу після вузу, когось ще в дитинстві перевезли сюди з іншого обласного центру батьки, змінивши місце проживання через роботу.

«Внутрішня міграція була завжди, але вона не була проблемою, – прокоментувала тренер Валентина Потапова (переселенка з Криму, викладач історії та правознавчих дисциплін, яка водночас факхово займається дослідженням стану громадянського суспільства в Україні). – І кої багато років тому я виходила заміж в Київ з Криму, то мені і в голову не приходило задумуватися, як мене там прийме місцева громада. Нинішні ВПО – це такі самі внутрішні мігранти, лише які своє рішення виїхати змушені були прийняти швидко і під впливом негативних обставин. Чому ж вони

стали такою великою проблемою в масштабах всієї країни?».

«ПОДІЛ» ВІД ПОЛІТИКІВ І ОБРАЗА НА ДЕРЖАВУ

Одна з причин очевидна – переселення ВПО масове, це велика кількість людей впродовж короткого проміжку часу, що при нинішній соціально-економічній ситуації в державі породжує низку проблем з розселенням і забезпеченням усім необхідним на нових місцях.

Корені другої лежать у політичній площині. За словами Валентини Потапової, починаючи приблизно з 2004 року, політики і партії почали цілеспрямовано поділяти країну на Схід і Захід, щоб мати чітко окреслений територіально електорат для боротьби за владу (класичне «розділяй і володарюй» залишається актуальним – авт.). Населенню протилежних регіонів методично вбивали в голови, що «ми» й «вони» суттєво різні, закладаючи основу для упередженості і небажання зрозуміти одне одного. Вийти вдалося дуже добре...

Та наразі перейдемо до наступної причини «проблемності» ВПО, дуже болючою, яку коротко можна охарактеризувати так: «ЗВІДТИ виїжджають люди, вже ображені державою і на державу». Пояснюючи це на прикладі кримчан, бо це був і її власний гіркий досвід, Валентина Потапова розповідала, що коли Крим анексовували, то люди там зовсім не відчували, що вони потрібні Україні. А до того, впродовж всіх років Незалежності, на півострові навіть українськомовні газети важко було знайти.

«А коли все почалося, то чому прикордонники не захищали Крим? – емоційно запитувала вона. – Чому бодай паром не затопили на переправі? Та його б досі діставали! І чому тут люди не піднялися, коли там вже панував страх і почали зникати кримські татари? Адже насправді Крим не виходив з України! Його завоювали! І задля взаєморозуміння необхідно обов'язково налагодити діалог про це тут! Ну а ми, переселенці, виїжджали потім з Криму з великою образою на нашу українську владу і з відповідним настроєм. А тут зустрічали реакцію «О, ми їх приймаємо, а вони ще й з таким настроєм!...»

«ВОНИ ПОСТІЙНО ВІДЧУВАЮТЬ ДИСКРИМІНАЦІЮ»

Те, які почуваються вимушені переселенці, допомогла зрозуміти проста ситуація гра. Спочатку кожний її учасник витягнув аркушик для тимчасового «перевтілення», де був вказаний соціальний статус і приналежність чи неприналежність до ВПО (комусь, приміром, дісталася роль тернопільської пенсіонерки, а комусь – підприємця-переселенця з Донбасу). А потім, вишикувавшись у довгому коридорі, всі крокували. Тобто

після кожного заданого тренером запитання робили крок вперед, якщо подумки відповідали «так», і залишалися на місці, якщо відповідь була «ні».

Ось приклади тих запитань. «Чи можете ви скористатися правом на безкоштовне лікування? Зняти квартиру для себе і членів своєї сім'ї? Скористатися банківськими послугами і правом розпоряджатися власними коштами? Відвідувати своїх рідних на свята чи просто тому, що дуже скучили? Перевезти всі особисті побутові речі на нову квартиру? Чи маєте право брати участь в наступних муніципальних виборах? Чи можете в повному обсязі реалізувати ваше право власності (купити, продати і т.п.)?».

Думаю, уважний читач вже зрозумів, що після того «крокування» найдалі позаду залишилися якраз ті, хто витягнув жереб побути у статусі ВПО. Так, ці люди обмежені сьогодні в реалізації своїх елементарних прав! (Проблема скористатися послугами поліклініки, бо там обслуговують за місцем реєстрації. Проблема перевезти сюди свої речі, бо дозвіл обмежений сумою у 10 тисяч гривень. Проблема поїхати до батьків, які залишилися ТАМ, бо, по-перше, немає нормального транспортного сполучення, а, по-друге, для сім'ї з трьох чоловік така поїздка, скажімо, в Крим, обійдеться приблизно у 6 тисяч гривень. Окреме питання – перевірки за місцем проживання. І якщо, наприклад, пенсіонерка поїде на 3 тижні до мами без попередження соціальних служб, а «добрі» сусіди «настукають», що її «давно тут нема», то жінка може і без пенсії залишитися.

Окремо можна виділити і відсутність права голосу на місцевих виборах. До слова, депутати місцевих рад фактично не переймаються проблемами внутрішньо переміщених осіб, бо ж вони – «не електорат». Зате бюрократичну тяганину в різних інстанціях, яка дістає кожного з нас, для ВПО можна сміливо множити на три.

«Тільки уявіть собі, з якими емоціями і образами йдуть звідти ці люди! – каже Валентина Потапова. – Вони постійно відчувають дискримінацію. В усіх сферах життя, куди б ти не прийшов – ти «не такий!» Тому прошу всіх відчуті і зрозуміти їхню ситуацію. І це треба доносити до місцевих громад. Бо це я, наприклад, боєць за натурою плюс завдяки роду діяльності дуже добре розбираюся у законодавстві. А переважна більшість переселенців не мають ні відповідних знань, ні сили, щоб пройти через все і захистити себе».

Світлана Мичко, «Реально»
<http://realno.te.ua/novyny/>